

Križi in težave iz mojih dijaških let.

Spisal Fr. Rojec.

III.¹⁾

Božiču sva šla z Zupančičem domov na Dolenjsko. Ker pa bi ne bilo umestno oživljati spominov na križe in težave iz mrzlih zimskih dni sedaj, ko se je priroda zopet prebudila iz zimskega spanja ter se ogrnila s prelepim svatovskim plaščem, hočem te spomine odriniti na poznejši primernejši čas; a danes naj pride na vrsto kaj bolj toplega in pomladanskega!

Ljubko so se spomladi nežni zvončki prikazovali ter dvigali svoje snežnobeke glavice iz zemlje, ki je bila še vsa mokra in vlažna od ravnokar skopnelega snega. Za zvončki so pognale iz zemlje in razcvetele še razne pisane cvetke, izmed katerih so mi posebno dobro še v spominu rdečemodrikaste takozvane škrančeve ostroge. Te prve pomladanske cvetice sva s tovarišem videla in trgala, ko sva se šla časih po popoldanskem pouku ali ob četrtrkih nekoliko prezračit na Grad. Ob nedeljah in praznikih popoldne sva navadno šla na izprehod po nama dragoznani Dolenjski cesti tja doli do vojaškega strelišča ali pa še dalje. Kakor trume v daljavi se vežbajočih vojakov je tedaj mrgolelo neštevilno umazanordecčastih divjih tulipanov na travnikih pod cesto, po robovih in mejah, nad cesto so se slovesno bliškali šopi zlatorumenih trobentic, iz bližnjih gozdov in vrtov je odmevalo petje penic, taščic, ščinkovcev in drugih drobnih pevcev, visoko gori v sinjem zraku nad zelenimi njivami pa so neutrudljivo gostoleli poljski škrijanci. Bahato so cveteli in mamljivo dehteli mladi divji kostanji na bregovih motne in leno tekoče Ljubljane, in marljive čebele so brenčale ter šuštele po njih od cveta do cveta. Z Zupančičem sva hodila mimo teh gizdavih kostanjev čez dan v šolo in iz šole, v mesecu majniku pa še proti večeru k šmarnicam v trnovsko cerkev, kjer je debelikast gospod župnik bral zgodbo o lurški pastirici Bernardki.

Vse je bilo v tistem času lepo in veselo, kamorkoli sem pogledal, in zdelo se mi je, da odseva z vsakega lica nekaljeno blaženstvo notranje zadovoljnosti in sreče. Človek, ki ga tero razne nadloge, zlasti nadloge, izvirajoče iz pomanjkanja, pa se ne more veseliti prirodnih krasot in prijetnosti tako iz srca in s tako ugodnim čuvstvom kakor oni, ki mu sreča ponuja v obilici vsega, česar si požel! Mene je razen že v I. in II. poglavju navedenih neprijetnosti posebno žalostilo dejstvo, da nisem imel čedne mestne obleke in ličnega obuvala. Zaraditega sem se sramoval samega sebe, kadar sem stopil na mestni tlak iz hiše, ki sem v nji stanoval; o svobodnem času pa sem najrajši hitel ven iz mesta v prostrano svobodno prirodo, kjer mi ni bilo treba srečavati toliko gosposkih ljudi. Vendar nisem mogel tudi tu

¹⁾ Glej „Zvonček“ l. 1906., str. 39.

nikdar popolnoma pozabiti na bridkosti in grenkosti, ki sem jih moral trpeti v mestu.

Ob koncu drugega šolskega leta je meni in Zupančiču nekdo svetoval, da naj bi v prihodnjem šolskem letu prestopila v peti razred „šentklavške“ šole in da naj bi hodila na hrano v ljudsko kuhinjo. Dotičnik je nama pravil, da je v petem razredu omenjene šole vsako leto nekaj tudi tako velikih učencev kakor sva bila midva, da se bova v tem razredu mnogo več naučila nego bi se v četrtem razredu in da bo hrana v ljudski kuhinji izdatno cenejša kakor pri gospodinji na stanovanju. Za sprejetje v šentklavško šolo pa bi bilo seveda treba premeniti tudi stanovanje ter se preseliti s Starega trga v šentklavški šolski okraj!

Ta nasvet je bil nama po volji, ker sva si oba prav toplo želela, da bi čimprej ostavila dotedanje stanovanje na Starem trgu in šolo na Grabnu. Takoj sva sklenila storiti vse potrebno, da se te najine želje tudi gotovo uresničijo že prihodnje šolsko leto. Najprej je bilo seveda treba pridobiti svoja očeta za to namero. To pa se je nama kaj hitro posrečilo, ker sta bila oba zadovoljna z načinom, ki bi po njem manj stalo najino šolanje.

Ko sta Zupančiča in mene najina očeta ob začetku prihodnjega šolskega leta zopet privedla nazaj v Ljubljano, smo takoj začeli z vso resnostjo povpraševati po novem stanovanju za naju v bližini šentklavške šole. Dobili smo ga kmalu na Poljanski cesti v „Farbarjevi“ hiši pri črevljarski vdovi, ki je bila doma iz Tlak pri Šmarjah pod Ljubljano. To najino novo stanovanje je bilo v pritličju enonadstropne hiše na desni strani veže ter je imelo samo eno sobo z dvema na cesto obrnjenima oknom. Tu smo skupaj v eni sobi stanovali gospodinja, njen štiriletni grbasti sinček in jaz z Zupančičem. Pozneje med letom pa je prišel k nam stanovat še učenec tretjega razreda, ki je bil sin dacarja iz Podgabra pri dolenskem Št. Vidu. Tako smo bili skupaj sami Dolenjci.

Pogodivši se z gospodinjo za stanovanje in zajtrk, smo prenesli od prejšnje gospodinje še neke reči, ki so bile tam shranjene čez počitnice, potem pa smo šli v šentklavško petrazrednico, da se tam dava vpisati za šolski obisk. Takrat je bil tej šoli za ravnatelja sedaj že pokojni pesnik in pisatelj Andrej Praprotnik. Ker sva bila oba dovolj velika in sva imela tudi dobri izpričevali iz prejšnjih dveh razredov, je on radovoljno ustregel najini prošnji ter naju vpisal med učence petega, namesto četrtega razreda. Lahko si je misliti, s kakšnim veseljem in ponosom nad tem uspehom sva nato ostavila poslopje nove šole!

Zdaj je bilo treba za naju preskrbeti še opoldansko hrano v ljudski kuhinji. Bili smo že poučeni, da se moramo zaradi te hrane oglasiti pri gospodu kanoniku ali, kakor sta rekla najina očeta, korarju Luki Jeranu, ki je stanoval v šentklavškem župnišču. Zato smo se vsi štirje nemudoma napotili k njemu.

Gospod Jeran nas je prijazno sprejel ter nas povprašal po naših željah. Čudil se je, da tako velika še vedno hodiva v razrede ljudske šole. Ko pa sta mu očeta pojasnila vzroke in ko je pregledal najini izpričevali, se je

nama zadovoljno namuznil in dejal: „No, no, bo že šlo, že, če se bosta vedno tako pridno učila!“

Očeta sta se z gospodom Jeranom domenila, da bova jaz in tovariš Zupančič dobivala opoldansko hrano v ljudski kuhinji, in sicer vsak za 11 krajcarjev na dan. Od teh 11 kr. imajo odpasti 3 za juho, 3 za prikuho, 4 za meso in 1 kr. za kruh. Polovico teh stroškov pa naj bi plačala očeta, a drugo polovico gospod Jeran.

„Kaj bo pa za večerjo?“ je vprašal eden najinih očetov.

„Večerjo pa morata fantoma sama preskrbeti,“ je odgovoril gospod Jeran ter pristavil šaleč in smehljajoč se: „Sploh pa večerja za dijake ni tako potrebna kakor kosilo opoldne. Za večerjo naj gresta fanta spat, pa bosta lahko pozabila nanjo. Saj tudi vojaki, ki morajo časih silno veliko trpeti, nimajo večerje in vendar ostanejo vseeno krepki in zdravi.“

„Pa se je treba večkrat tudi zvečer kaj učiti, in mlad človek je nerad lačen.“

„Je že res to,“ pritrdi gospod Jeran, „a latinski pregovor pravi: *„Plenus venter non studet libenter.“* To se pravi po naše: Poln želodec se nerad uči. Ali. z drugimi besedami: Če je dijak presit, je za učenje len in zabit! — Ali ti pregovori menda veljajo le za otroke bogatinov, za ta dva bo pa dobro, ako se založi pri gospodinji nekaj denarja, da časih fantoma skuha kaj malega za večerjo. Dobi se pa tudi v ljudski kuhinji vsak dan primerna večerja za 4 ali 6 krajcarjev. Tudi tja lahko hodi večerjat, ako jima gospodinja sproti daje potrebni drobiž, ker se mora tam hrana zvečer takoj plačati.“

Pri tem nasvetu je ostalo, dobila sva od gospoda Jerana vstopnici ali nakaznici za ljudsko kuhinjo, to je listka iz močnega rdečega papirja, ki sta bili na njih zapisani najini imeni ter številki, ki sta kazali, po koliko znamk (mark) ali kuhinjskega denarja imava dobivati na dan pri kuhinjski blagajnici. Preden sva odšla z očetoma, pa je naju gospod Jeran še vpisal v „Društvo sv. detinstva“ ter dal nama barvani podobici kot sprejemnici v društvo in za branje več društvenih knjižic, ki jih je bilo naloženih cele skladanice v prvi sobi.

Ljubljanska ljudska kuhinja je bila takrat nastanjena v pritličju starega streljšča za Gradom, kjer se nahaja še dandanes. Tu sem bil odslej do konca šolskega leta jaz kakor tudi tovariš Zupančič vsakdanji gost opoldne in največkrat tudi zvečer. S tistim časom pa se je tudi začelo zame nekako novo življenje, ki mi sicer tudi ni bilo veselo in prijetno, a postalo je odločilno za mojo bodočnost!

